

HÜQUQ ELMİNƏ HƏSR OLUNMUŞ BİBLİOQRAFİK İNFORMASIYA MƏNBƏLƏRİ

S. SADIQOVA

Bakı Dövlət Universiteti

Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının baş müəllimi

tarix üzrə fəlsəfə doktoru

solmaz_bdu@mail.ru

Məqalədə müasir şəraitdə respublikamızın informasiya təminatına çox ciddi təsir göstərən amillərdən biri olan hüquqa dair ədəbiyyatın bibliografiyasından bəhs olunur. Dövlət və hüquq üzrə çap olunmuş ümumi xarakterli cari və retrospektiv mənbələr, eyni zamanda, məlum nəşrləri, eləcə də şəxsi bibliografik informasiya nəşrlərinin təhlili verilir. Mövcud bibliografik göstəricilərin müvafiq sahə mütəxəssislərinin informasiya təminatında rolu işıqlandırılır.

Açar sözlər: *hüquq ədəbiyyatı, informasiya təminatı, bibliografik göstəricilər, ümumi xarakterli, şəxsi göstəricilər.*

Hüququn sosial əhəmiyyəti bu gün onun ictimai həyatda həmçinin hər bir insanın həyatında oynadığı rolu ilə müəyyənləşir. Hüquq insanların davranışlarının ümumi tənzimləyicisi kimi çıxış edir. Məhz bu əlamətə görə hüquq dövlətin və cəmiyyətin, təbiətin qorunmasında, əhalinin sağlamlığının təmin olunmasında, təhsilin, mədəniyyətin inkişafında və s. ümumşəxsi məsələləri həll etməkdə köməyindən istifadə etdiyi vasitələr sistemində mühüm yer tutur. Hüququn aliliyi prinsipi - hüquq dövlətin başlıca prinsipidir. Hüququn mahiyyəti və dəyəri, onun cəmiyyətdə demokratiyanın möhkəmləndirilməsi və inkişafı, qanunçuluq rejiminin bərqərar olunmasındakı rolu ilə müəyyənləşir (9, s.44).

Qanunun aliliyi prinsipinin təmin edilməsi normativ - hüquqi aktların müxtəlif növlərinin, xüsusilə də qanunların növlərinin - konstitusiv və cari qanunların müqayisəli təhlili vəzifəsini irəli sürür. İnsan, onun hüquq və azadlıqları, eləcə də onların təmini dövlətin ali məqsədi elan edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 7-ci maddəsinin I hissəsində deyilir: “Azərbaycan dövləti demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublikadır” (1).

Azərbaycan dövləti bütün sahələrdə, siyasətdə, iqtisadiyyatda, elmdə və təhsildə xalqın milli mənafeyi baxımından fəaliyyət göstərir.

Hər kəsin istədiyi məlumatı qanuni yolla axtarmaq, əldə etmək, ötürmək, hazırlamaq və yaymaq azadlığı “Məlumat azadlığı” maddəsilə (maddə 50) tənzimlənir. Konstitusiyanın 40-cü maddəsində isə göstərilir ki, “hər kəsin

mədəni həyatda iştirak etmək, mədəniyyət təsisatlarından və mədəni sərvətlərdən istifadə etmək hüququ vardır” (1).

Kitabxana işi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununda deyilir: “Kitabxana fəaliyyətinin əsas istiqamətləri sənəd - informasiya fondlarının formalaşdırılmasından, mühafizəsindən və bu materialların hüquqi və fiziki şəxslərə istifadəyə verilməsindən, kitabxanalarda toplanılıb saxlanılan informasiya vasitələrinin mübadiləsinə imkan verən vahid informasiya məkanının yaradılmasından ibarətdir” (3,s.5).

İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında Qanunda deyilir: “İnformasiya ehtiyatları fiziki, hüquqi şəxslərin və dövlətin münasibət obyektleridir. Onlar Azərbaycan Respublikasının informasiya ehtiyatları hesab olunur və digər ehtiyatlar kimi qanunla qorunur” (2).

Məlumdur ki, milli sərvət cəmiyyətin tarixi inkişaf mərhələsində yaradılan maddi və mənəvi nemətlərin məcmusunu əks etdirir. Ona bütövlükdə milli iqtisadiyyat və mədəniyyətin inkişafının nəticəsi kimi baxmaq lazımdır. Bu sahədə bibliografiyanın rolu əvəz edilməzdir.

Hüquq üzrə ədəbiyyatın bibliografiyası dövlət və hüququn nəzəriyyəsi, praktikasi, hüququn ayrı-ayrı sahələri, xarici ölkələr və beynəlxalq hüquq məsələlərinə dair sənədləri özündə əks etdirir. Həmin vəsaitlər alim və mütəxəssislər, ali məktəb müəllimləri və professor heyəti, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində çalışan hüquqşünaslar, bu sahə üzrə ali təhsil müəssisələrində çalışan şəxslər üçün nəzərdə tutulur.

Müasir şəraitdə respublikanın informasiya təminatına çox ciddi təsir göstərən amillərdən biri də hüquqa dair ədəbiyyatın bibliografiyasıdır. Bu sahədə hüquq elminə həsr olunmuş bibliografik informasiya mənbələri mühüm rol oynayır.

Elmin bir çox sahələri kimi, respublikamızda hüquq elmi sahəsində də xeyli nailiyyətlər qazanılmışdır. Bu sahədə ilk təşkilati addımlar 1923-cü ildə Azərbaycanı Tədqiq və Tətbib Cəmiyyətinin yaradılması ilə atılmışdır. Lakin həmin illər dövlət və hüquq problemlərinin elmi tədqiqi istər mövzu dərinliyi, istərsə də miqyası etibarilə kifayət qədər inkişaf etməmişdi. Çünki hər şeydən əvvəl ixtisaslı hüquqşünas kadrlar yox idi. Buna görə də respublikada hüquq təhsilini inkişaf etdirmək sonrakı illərin mühüm vəzifəsi idi. 1927-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetində yaradılmış hüquq fakültəsi, sonra bunun əsasında təşkil edilmiş hüquq fakültəsi həmin istiqamətdə xeyli iş görmüşdür. 1941-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetində yaradılmış, hüquqşünas alimlərin və müəllimlərin işlədiyi hüquq fakültəsi praktiki hüquqşünaslar və elmi işçilər yetişdirən ocaq, eləcə də dövlət və hüquq problemləri üzrə elmi tədqiqat işlərinin mərkəzi oldu.

Əsası 1925-ci ildə qoyulmuş Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası öz fəaliyyəti dövründə bir sıra digər funksiyaları yerinə yetirməklə yanaşı,

ölkənin bütün çap məhsulunun rəsmi bibliografik uçotunu apararaq toplanan informasiyanı bir sıra retrospektiv və dövlət cari uçot-qeyd bibliografik vasaitləri vasitəsilə tələbatçılara çatdırır. Hazırda palatanın fəaliyyətini M.F.Axundov adına Milli Kitabxana davam etdirir.

Ölkənin çap məhsulu barədə yeni bibliografik informasiyanı tələbatçılara çatdırmaqda Azərbaycan Dövlət Kitab Palatasının cari bibliografik nəşrləri mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bunlardan ayda bir dəfə buraxılan "Azərbaycan mətbuat salnaməsi"ni və həmin salnamənin materialları əsasında ildə bir dəfə nəşr olunan "Birillik Azərbaycan kitabiyatı"ni xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Qeyd olunan mənbədə (1986) respublikamızda 1985-ci ildə nəşr olunan kitab, kitabça, jurnal və qəzetlər haqqında statistik məlumat daxil edilmişdir. "Birillik Azərbaycan kitabiyatı"nda olan yardımçı göstəricilər və statistik məlumatlar respublikada nəşr edilən kitab məhsulunun tərkibi barədə müxtəlif aspektli informasiya əldə etməyə imkan yaradır.

"Birillik Azərbaycan kitabiyatı"nın 1987-ci il buraxılışında 1627 kitabdan "Dövlət və hüquq. Hüquq elmləri"nə dair ədəbiyyat 12-ci bölmədə qruplaşdırılmışdır. Müvafiq sahəyə dair ədəbiyyat cəmi 27 adda – 18 adda Azərbaycan dilində, 9 adda rus dilindədir. 1988-ci il üçün nəşr olunmuş vasaitdə dövlət və hüquqa dair 35 adda ədəbiyyat öz əksini tapıb ki, onun da 32-si Azərbaycan, 3-ü rus dilindədir (8).

1989-cu ildə 1264 adda kitabdan 22 adda – 14 adda Azərbaycan, 8 adda rus dilində olan ədəbiyyat, 1990-cı ildə 829 adda kitabdan 12 adda olanı hüquqa dair ədəbiyyatdır (8). 1991-ci il üçün olan kitabiyatda isə 27 adda – 15 adda Azərbaycan dilində, 12 adda rus dilində müvafiq sahə üzrə ədəbiyyat verilmişdir ki, bu da sahə mütəxəssisləri üçün qiymətli mənbə hesab olunur.

Dövlət və hüquq məsələləri üzrə çap olunmuş ədəbiyyatın - yeni kitabların, qəzet və jurnal məqalələrinin cari nəşrləri haqqında bibliografik məlumatların öyrənilməsində "Azərbaycan mətbuat salnaməsi" birinci dərəcəli mənbə hesab olunur. Salnamədən əlavə Azərbaycan Respublikası EA Kitabxanası tərəfindən çap etdirilmiş cari bibliografik göstəricilərdə: "Литература по обществeнным наукам издан в Азербайджане в 1972-1973 гг.", "Yeni kitabların bibliografik siyahısı" adlı bibliografik göstəricilərin başqa nəşrlərində də bu nəşrlərdə olduğu kimi xüsusi olaraq "Dövlət və hüquq" adlı bölmə verilmişdir. 1970-ci ildən sonra çap olunmuş bu kimi cari bibliografik nəşrlər vasitəsi ilə müxtəlif nəşriyyatlar tərəfindən çap olunmuş kitablar haqqında məlumatlar öyrənilməkdədir. Salnamələr, məlum olduğu kimi, respublikamızda çap olunmuş kitabları özündə əks etdirmişdir. Lakin Akademiyanın kitabxanası tərəfindən çap etdirilmiş göstəricilərdə respublikamızdan kənar şəhərlərdə çap olunmuş kitablar öz əksini tapmışdır. Cari nəşrlər haqqında bibliografik məlumatları kütləvi məlumat bibliografiya orqanlarından da öyrənmək olur. Bibliografik cari

nəşrlərin davamı olaraq Akademiyanın Sosial-Siyasi elmlər üzrə elmi məlumat mərkəzi tərəfindən çap etdirilmiş göstəricilərdə də dövlət və hüquq məsələləri üzrə çap olunmuş kitablar öz əksini tapmışdır.

Oxucular hüquq üzrə ədəbiyyatın cari nəşri ilə bərabər, həmçinin, keçmişdə çap olunmuş kitablar haqqında məlumatları da öyrənməli olurlar. Bu istiqamətdə olan axtarış və sorğular ən çox elmi işçilər tərəfindən olur. Dövlət və hüquq məsələləri üzrə məşğul olan oxucuların sorğularının ödənilməsi, onlara bibliografik xidmətin təşkili üçün müxtəlif xarakterli bibliografik mənbələr vardır. Belə mənbələr sistemində soruq-məlumat nəşrlərinin əhəmiyyəti çoxdur. Bu cəhətdən "Azərbaycan sovet ensiklopediyası" (6) mühüm məlumat nəşri hesab olunur. Məlum olduğu kimi, ensiklopediyada müxtəlif məlumatlar öz əksini tapır. Dövlət və hüquq üzrə müxtəlif məlumatların oxucular tərəfindən, yaxud oxucu sorğularına cavab verməkdə kitabxanaların tərəfindən ardıcıl olaraq istifadə olunan "Azərbaycan sovet ensiklopediyası" mühüm əhəmiyyətə malikdir. Ensiklopediyanın 10-cu cildində (6) "Hüquq" adlı bölmə verilib. Bu bölmə daxilində hüququn ayrı-ayrı sahələri, mövzuları üzrə 30-dək yarım bölmə verilmişdir. Hər bir bölmənin oxucu istiqaməti nəzərə alınmaqda yarım bölmələrin mövzularına uyğun olaraq oxuculara lazım olan faktiki məlumatlar verilir. Ensiklopediyada verilmiş "Hüquq" adlı əsas bölmənin "Hüquq qabiliyyəti", "Hüquq qaydası", "Hüquq düşüncəsi", "Hüquq institutları", "Hüquq sistemi" və s. adlı yarım bölmələri vardır. Ümumilikdə 30-a qədər yarım bölmənin verilməsi hüquq elminə aid oxucu sorğularının ödənilməsinə yaxından kömək edir.

Hüquqa aid oxucu sorğusu ödənilərkən ensiklopediyadan əsas mövzu olaraq "Hüquq" bölməsinin müəyyənləşdirilməsi tələb olunur. Axtarış zamanı əlifba qaydasından istifadə olunmalıdır.

Ümumi xarakterli bibliografik göstəricilərdə də dövlət və hüquq üzrə çap olunmuş ədəbiyyat öz əksini tapa bilməmişdir. Azərbaycanda dövlət və hüquq üzrə çap olunmuş ədəbiyyatın öyrənilməsində "Azərbaycan kitabı" mühüm əhəmiyyətə malikdir. "Azərbaycan kitabı"nın ikinci cildinin 1 kitabında "Dövlət və Hüquq" adlı bölmə verilib. Bölmə daxilində 456 ədəbiyyat təsvir edilmiş, kitablar əlifba qaydasında düzülmüşdür. Məlum olduğu kimi, göstəriciyə daxil edilmiş kitablar ərəb əlifbası ilə çap olunmuşdur. Əlbəttə, 1940-cı ilədək çap olunmuş kitabların böyük əksəriyyəti demək olar ki, həmin əlifba ilə çap olunmuşdur. Kitabların adı əvvəlcə ərəb əlifbası ilə təsvir edildikdən sonra kiril əlifbasında təsvir edilmişdir (4). Müasir gənç oxucuların, demək olar ki, çox hissəsi ərəb əlifbası ilə oxumağı bilmədiyi üçün göstəricinin belə tərtib edilməsinin onlar üçün böyük əhəmiyyəti olmuşdur. Kitabların təsvir edilməsi müəyyən bibliografik məlumatların öyrənilməsi üçün əhəmiyyətlidir.

Göstəricinin “Dövlət və Hüquq” adlı bölməsinə daxil edilmiş kitabların məzmunu, mövzusu ilə tanışlıq nəticəsində məlum olur ki, 1920-1940-cı illərdə bu sahədə qanunlara aid daha çox kitablar çap olunmuşdur. Tədris xarakterli kitablar da göstəriciyə daxil edilmişdir. Akademiyanın kitabxanası tərəfindən çap olunmuş ayrı-ayrı bibliografik nəşrlərdə də dövlət və hüquq üzrə ədəbiyyat verilmişdir. T.D.Sadıxova, H.Ə.Zülovə, N.M.Teymurova və Ç.N.Əhmədova tərəfindən tərtib olunmuş bu tipli bibliografik göstərici 1984-cü ildə çap olunmuşdur. “Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası nəşrlərinin bibliografiyası” göstəricisinin 1960-1965-ci illəri əhatə edən III cildinin VI kitabında tarix, iqtisadiyyat, fəlsəfə və hüquq elmlərinə dair ədəbiyyat öz əksini tapmışdır (5).

Hüquqa dair informasiya nəşrlərindən müasir dövrdə çap olunmuş kataloqların da böyük əhəmiyyəti vardır. Belə kataloqlardan biri “Qanun nəşriyyatının kataloqu” (11) adlanır. 235 hüquq ədəbiyyatının bibliografik təsviri verilmiş bu kataloqda hüquqa dair kitabların bibliografik təsviri ilə bərabər hər bir mənbə haqqında qısa məlumat annotasiyası da verilmişdir.

Kataloqda yaxşı olardı ki, hüququn bölmələri ayrı-ayrılıqda verilərdi, Azərbaycan dilində olan kitablar ayrıca, rus dilində olan kitablar ayrıca verilsə daha məqsəduyğun olardı. Hər bir mənbənin bibliografik ünsürləri demək olar ki, verilib, ancaq bibliografik təsvirin qanunlarına əməl olunmur. Qeyd olunan kataloqun üz qabığından məlum olur ki, 1992-2002-ci illəri əhatə edir. Ancaq kataloq özü neçənci ildə çapdan buraxılmışdır, bu barədə məlumat almaq olmur. Bütün bunlara baxmayaraq, hüquqi biliklərini artırmaq istəyən hər bir şəxs üçün, o cümlədən, hüquqşünaslar, hüquqşünas – müəllimlər, hüquq fakültəsinin tələbələri üçün olduqca dəyərli mənbədir.

Tələbətqıların bibliografik təminatında retrospektiv elmi köməkçi vasitələrin də özünəməxsus yeri vardır. Ona görə ki, tədqiqatçılar retrospektiv bibliografik axtarış aparmalı olur və bunun da səmərəliliyi retrospektiv bibliografik məhsulla təmin edilir. Son dövrlərdə bu sahədə bir sıra vəsaitlər çap olunmuşdur.

Hüquq elminə həsr olunmuş bibliografik informasiya nəşrlərinin rəlundən danışıarkən Azərbaycan Elmlər Akademiyası, İctimai elmlər üzrə elmi məlumat mərkəzi tərəfindən buraxılmış bibliografik göstəricinin də (13) böyük rolu olduğunu qeyd etmək lazımdır. “Tərtib edənlərdən” başlıqlı Azərbaycan və rus dillərində yazıda bibliografik göstəricinin quruluşu haqqında məlumat əldə etmək olar. Məlum olur ki, bu ədəbiyyat göstəricisi keçmişimizə aid qəvcildli “Azərbaycanda ictimai elmlər: 1920-1985-ci illər” seriyasındadır. Ədəbiyyat göstəricisinə:

1. Keçmiş illərdə Azərbaycanda hüquqşünaslıq tədqiqatlarının əsas istiqamətləri üzrə nəşr olunmuş, elmi əhəmiyyətini hələ də saxlamış və qiymətli faktoloji materialları olan əsərlər;

2. Həmin elmin bu və ya digər inkişaf mərhələsi üçün səciyyəvi olan, seçilib götürülmüş tədris, metodik, elmi-kütləvi məlumat kitabları;

3. Azərbaycan alimlərinin respublikadan kənar da dərc olunmuş elmi əsərləri daxil edilmişdir.

Materialın sistemləşdirərkən hüquqşünaslıq tədqiqatlarının xüsusiyyəti nəzərə alınmaqla ictimai elmlərin ümumilikdə qəbul olunmuş təsnifat götürülmüşdür. Bölmələrdəki bütün əsərlər növündən asılı olmayaraq əlifba üzrə yerləşdirilmişdir, bibliografik təsvir dövlət standartına uyğun verilmişdir. Azərbaycan dilində olan mənbələrin təsvirinə sərlövhanın rus dilində tərcüməsi də əlavə edilmişdir.

Bibliografik göstəricinin sonunda hüquq elmləri doktoru, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının akademiki, professor C.Ə.Kərimovun dərc olunmuş elmi əsərlərinin siyahısı verilmişdir. Vəsaitdən istifadə edənlərə kömək məqsədilə müəlliflərin əlifba üzrə göstəricisi də tərtib olunmuşdur.

Göstəricinin əvvəlində hüquq elmləri doktoru, professor T.M.Qafarov ətraflı giriş məqaləsi vermişdir. Girişdə qeyd olunduğu kimi, göstərici 1920-1985-ci illərdə Azərbaycanda rus və Azərbaycan dillərində çapdan çıxmış dövlət və hüquq məsələləri üzrə ədəbiyyatın ilk bibliografik göstəricisi olub hüquqşünaslar, elmi praktiki işçilər, müəllimlər, aspirantlar, mühazirəçilər və təbliğatçılar, ali hüquq məktəblərinin və universitetlərinin hüquq fakültələrinin tələbələri, siyasi maarif sisteminin dinləyiciləri üçün nəzərdə tutulmuşdur. Göstərici, həmçinin, dövlət və hüquq məsələləri ilə maraqlanan bütün oxucular üçün də maraqlı ola bilər.

Müəlliflərin və sərlövhanına görə verilmiş əsərlərin əlifba göstəricisi vasitəsilə 218 mənbədən istifadə xeyli asanlaşır. Məsələn: Xələfov M. 120-122, 916, 1274, 1350, 1351 və s.

Bibliografiyaya daxil edilmiş ədəbiyyat 27 bölmə üzrə qruplaşdırılıb təsvir edilmişdir. Hər bir bölməyə daxil edilmiş ədəbiyyat hüquq elminin inkişafı və əhəmiyyəti, nəşri haqqında hüquqşünaslarda geniş təəvvür yaradır.

Bibliografik vəsaitin tərtibi metodikası nəzərdən keçirildikdə belə bir qənaəət gəlir ki, onun tərtibçiləri həm hüquq elminin sahələri üzrə ədəbiyyatın düzgün seçilib qruplaşdırılmasını, həm də hüquqşünasların bibliografik təminatının tam ödənilməsinə əlaqələndirə bilmişdilər.

“Hüquq elmləri doktoru, professor, akademik C.Ə.Kərimovun dərc olunmuş elmi əsərləri” (13), bu göstəricinin sonunda verilməsi belə bir fundamental elmi yardıqlılığa malik bir şəxsiyyətin əsərlərindən istifadəyə gərəкли deyildir. Belə ki, ümumilikdə 301 mənbədən ibarət olan C.Kərimovun əsərləri, o cümlədən, 24 adda rus dilində kitabları, 171 adda rus dilində elmi əsərləri, 18 adda xarici dillərdə kitabları, 14 adda xarici dildə broşuraları, 74 adda xarici dildə elmi məqalələri verilmişdir. Xronoloji ardıcılıqla

qruplaşdırılmış bu mənbələrdən istifadəni asanlaşdırmaq məqsədilə heç bir köməkçi aparat verilməmişdir. Eyni zamanda, şəxsi bibliografik göstəricinin tərtibi metodikasının əksinə olaraq mənbələr ardıcıl nömrələnməmişdir. Bu mənbələrə mütləq yardımçı aparat verilməsi idi.

Göstəricinin təhlili zamanı, görüldüyü kimi, görkəmli hüquqşünas alimin əsərləri müxtəlif xarici dillərdə – ən çox alman dilində, ingilis, fransız, çex, rumın, polyak, fin, ispan, macar, bolqar, serb, portuqal və s. dillərdə, həm də xarici ölkələrdə çap olunmuşdur. Burada “Coğrafi adlar” göstəricisinin verilməsinə ehtiyac hiss olunur. Bununla da məlumat tələbatçıları müəllifin geniş diapazonu malik olduğuna şahidi olardı.

Arzu edirik ki, belə bir elm adamına hərtərəfli “Şəxsi bibliografik göstəricilərin tərtibi metodikası”na uyğun əsaslı şəxsi, bibliografik göstərici tərtib olunsun.

Bibliografik göstərici haqqında dövrü mətbuatda bibliograf-alim F.Bayramov yazı dərc etdirmiş, onun hüquq sahəsinin mütəxəssislərinə faydasından bəhs etmişdir(4).

Dövlət və hüquq məsələləri üzrə ədəbiyyatın bibliografiyasının təşkili və inkişafı ədəbiyyat nəşri ilə əlaqədardır. Ayrı-ayrı hüquqşünasların əsərlərinin və onlar haqqında ədəbiyyatın nəşri şəxsi göstəricilərin yaradılmasına çox böyük kömək edir. Hüquq elmi üzrə şəxsi göstəricilərin nəşri sahəsində 1995-ci ildə professor Murtuz Ələsgərovun çap olunmuş bibliografik göstəricini göstərmək olar (12). “Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri” seriyası ilə çap olunmuş göstəricini filologiya elmləri namizədi, dosent R.Süleymanov tərtib etmiş və professor Zöhrab Əliyev redaktorluğu ilə çap edilmişdir.

Göstərici hüquq elmi üzrə ayrıca kitab halında çap olunmuş ilk nümunə hesab olunur. Cəmi 141 səhifədən ibarət çap olunmuş “Murtuz Ələsgərov” adlı göstərici “Tərtibçidən” başlığı ilə verilmiş qısa qeyd ilə başlanır. Bundan sonra göstəricidə “Həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin əsas tarixləri” adlanan bölmə verilib. Bu bölmədə M.Ələsgərovun həyatının, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin 1928-ci ildən 1995-ci ilin iyun ayınadək olan əsas tarixləri verilmişdir. Burada verilməmiş tarixlərlə əlaqədar məlumatlar oxucular üçün maraqlıdır. Oxucu sorğuları ilə əlaqədar bu məlumatların mənbələrini göstərici olmadan müəyyənləşdirmək çox vaxt tələb edir.

Tərtibçi bu çətinliyi aradan qaldırmaq məqsədilə alim haqqında olan tarixləri toplayıb illər üzrə vermişdir. Bu bölmələrdən sonra tərtibçi tərəfindən yazılmış “M.N.Ələsgərovun həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti haqqında qısa очерк” adlı yazısı çap edilmişdir. Oçerkdə müəllif M.Ələsgərovun həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti haqqında bəhs etmişdir. Müəllifin burada verdiyi məlumatlar da oxucular üçün hüquqşünas alimin həyatının öyrənilməsi sahəsində əhəmiyyətli mənbələr hesab olunur.

Göstəricinin bu bölməsi də üç dildə çap olunmuşdur. Rus və ingilis dilində çap olunması alimin həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti ilə maraqlanan başqa millətdən olan oxucular üçün də maraqlıdır.

Göstəricinin mühüm bölmələrindən biri “Əsərlərinin bibliografiyası” adlanır. Bu bölmədə Murtuz Ələsgərovun kitab halında çap olunmuş əsərləri, həmçinin, məqalələri təsvir edilmişdir. Alimin kitabları burada nəşr tarixlərinə görə düzülüb təsvir edilmişdir. Bu bölmədən məlum olur ki, alimin kitab halında ilk əsəri 1953-cü ildə çap edilmişdir. Bununla bərabər, göstəricidə alimin 21 kitabının təsviri verilmişdir, müxtəlif mənbələrdə çap olunmuş 75 məqaləsi toplanıb göstəriciyə daxil edilmişdir. Göstəricinin “Dərslük, dərslər vəsaitləri, metodik göstərişlər, proqramlar” adlanan bölməsinə alimin tərtib etdiyi 11 tədris ədəbiyyatı daxil edilmişdir. Göstəricinin üçüncü bölməsi “Elmi məqalələr” adlanır. Bu bölmədə M.Ələsgərovun müxtəlif mənbələrdə çap olunmuş 53 məqaləsi toplanıb daxil edilmişdir, məqalələr isə nəşr tarixlərinə görə düzülmüşdür. Göstəricinin dördüncü bölməsi “Dissertasiyalara elmi rəhbərlik və məsləhətçi, tərcümə və redaktə etdiyi əsərləri” adlanır. Bu bölmədən də məlum olur ki, M.Ələsgərovun xeyli dissertasiyaya rəhbərlik etməklə bərabər, çoxlu tərcümə və redaktə etdiyi kitablar da vardır.

Göstəricinin beşinci bölməsi “Elmi konfranslar və simpoziumlarda etdiyi məruzələrin nəşrləri” adlanır. Burada alimin çap olunmuş 12 məruzəsinin mövzuları təsvir olunmuşdur. “Dövrü mətbuat səhifələrində çap olunmuş məqalələri” adlanan altıncı bölmədə Murtuz Ələsgərovun müxtəlif qəzet və jurnallarda dərc edilmiş 25 məqaləsi daxil edilmişdir. Göstəricinin yeddinci bölməsi “Həyatı, elmi fəaliyyəti və əsərləri haqqında” adlanır. Bu bölmədə də xeyli ədəbiyyat daxil edilmişdir. Göstəricidən oxucuların istifadəni asanlaşdırmaq üçün tərtibçi tərəfindən “Əsərlərinin əlifba göstəricisi” adlı köməkçi aparat tərtib edilmişdir.

Respublikanın görkəmli hüquqşünas alimi M.Ələsgərov haqqında çap olunmuş şəxsi göstərici dövlət və hüquq məsələlərinin öyrənmə oxucuları üçün qiymətli vəsait hesab olunur. Bu sahədə çalışan ayrı-ayrı görkəmli hüquqşünas alimlər haqqında belə göstəricilərin çap olunmasına oxucuların ehtiyacı hiss olunur. Göstəricidən istifadəni asanlaşdırmaq məqsədilə köməkçi aparat tərtib olunmuş və burada Murtuz Ələsgərovun əsərlərinin əlifba göstəricisi, haqqında yazan və müstəqil müəlliflərin əlifba göstəricisi verilmişdir.

Lakin bibliografik göstərici nöqsansız da deyildir. Məsələn, göstəricinin tərtibində həm xronoloji, həm də əlifba qaydası tam gözənilməmişdir. Materialların bibliografik təsvirində də nöqsanlar var. Bibliografik təsvirlər tam aparılmayıb: bəzən nəşr olunduğu il, nəşriyyat və yaxud səhifə göstərilir. Bununla belə bu bibliografik göstəricinin alimin həyatı və elmi

fəaliyyətinin səciyyələndirilməsində, müvafiq elm sahəsində onun mövqeyinin müəyyənləşdirilməsində böyük əhəmiyyəti vardır.

Bibliografik göstərici çapdan çıxdıqdan sonra onun haqqında professor A.Xələfov və dosent N.İsmayılov "Alim ömrünün salnaməsi" (10) adlı məqalə dərc etdirmişlər. Məqalədə göstəricinin informasiya tələbatçıları üçün əhəmiyyəti yığcam şəkildə şərh olunmaqla bərabər, hüquqşünas alim Murtuz Ələsgərovun elmi-pedaqoji, ictimai fəaliyyətinin öyrənilməsində çox əhəmiyyətli vəsait olması göstərilmişdir.

Müasir dövrdə cəmiyyətin informasiyalaşdırılması cari bibliografik məlumatın dolğunluğunu, ardıcılığını və operativliyini daha da artırmağı tələb edir. Buna görə də ononəvi nəşrlərlə yanaşı, avtomatlaşdırılmış sistemlərin yaradılması, elektron nəşrlərin hazırlanması da dövrün zəruri şərtlərindəndir. Burada kitabxanalar və bibliografik fəaliyyətin digər subyektləri bilavasitə dövlət və məhəlli informasiya-kitabxana ideologiyasının formalaşmasında, öz fəaliyyətlərinin hüquqi əsaslarının hazırlanmasında fəal iştirak edə bilirlər. Nəticə olaraq qeyd etmək lazımdır ki, hüquq elminə dair bibliografik informasiya təminatına həsr olunmuş mövzu araşdırılarkən məlum olmuşdur ki, bu sahəyə dair bibliografik nəşrlər çox azdır. Ona görə də müvafiq sahənin oxucu qruplarının informasiya təminatını daha da yaxşılaşdırmaq məqsədilə bibliografik göstəricilərin nəşrini artırmaq, eyni zamanda, müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqindən yararlanaraq onların elektron variantını da informasiya istifadəçilərinin ixtiyarına vermək məqsəduyğundur.

Ədəbiyyat

1. *Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası.* - B., 1995. - S.15
2. *İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında: Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qanunu // Azərbaycan Respublikası Qanunvericilik toplusu.* - 1998. - № 6. - S.1304-1305.
3. *Kitabxana işi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya.* - 1999. - № 1. - S.3-16
4. *Azərbaycan kitabı: Bibliografik göstərici: 3 cildə. C.2. Kit.1 (1920-1940) / Tərt.ed. V. Mirzəyeva, M.Ə.Zabalova, N.A.İsmayılova; Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası.* - B.: Yazıçı, 1982.-744 s.
5. *Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası nəşrlərinin bibliografiyası C.3. (1960-1965) Kit.6. Tarix, İqtisadiyyat, Fəlsəfə və Hüquq elmləri.* - B., Elm, 1984. - 201 s.
6. *Azərbaycan sovet ensiklopediyası: 10 cildə: C. 10. - B., 1987.-S.273-277.*

7. *Bayramov F. Yeni bibliografiya / R.Babayev, Ə.Məmmədovun tərtib etdikləri Azərbaycanın ictimai elmləri: Hüquq seriyası göstəricisi haqqında // Azərbaycan gəncləri.* - 1988. - 4 fevral.

8. *Birillik Azərbaycan Kitabıyatı.* - 1986. - B., 1988. - 215 s.

9. *Əsgərov Z., Nasirov E., İsmayılov M., Məmmədov M. Azərbaycan dövlət və hüququnun əsasları: Dərs vəsaiti.* - B.: "Qapp-Poliqraf" Korporasiyası, 2003. - 440 s.

10. *Xələfov A., İsmayılov N. Alim ömrünün salnaməsi // Azərbaycan.* - 1995. - 7 oktyabr.

11. *"Qanun" nəşriyyatının kataloqu (1992-2002) / F.Əgəyev.* - B.: Qanun, 2003. - 96 s.

12. *Murtuz Ələsgərov: Bibliografiya / Tərt.ed.: R.İ.Süleymanov; Elmi red.: Z.H.Əliyev.* - B.: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 1995. - 141 s.

13. *Sovet Azərbaycanının ictimai elmləri (1920-1985-ci illər) Bibliografik göstərici: Hüquq seriyası / Tərt. ed.: Babayeva R.Ə., Məmmədov Ə.M.; Elmi red.: Qafarov T.M., Qasımov Z.M..-B., 1987. - 268 s.*

Библиографические информационные источники посвященные правовой науке С. Садыгова Резюме

В статье рассказывается о библиографии литературы о праве, которая является из значимых факторов, влияющих на информационное обеспечение нашей республики. Представляется анализ текущих и ретроспективных источников общего характера о государстве и права, а также информационных изданий, информационных библиографических изданий. Освещается роль имеющихся библиографических указателей в информационном обеспечении соответствующих областных специалистов.

Ключевые слова: юридическая литература, информационное обеспечение, библиографические данные, общий характер, персональные данные.

Bibliographic informational sources which were devoted to law**S.Sadigova****Summary**

In article is told about bibliography of literature about law, that is an one of meaningful factors influencing on the informative providing of our republic. There is an analysis thr current and retrospective sources of general character about the state and law, and also informative editions, informative bibliographic editions. The role of present bibliographic pointers is illuminated in the informative providing of corresponding regional specialists.

Key words: law literature, information software, bibliographic data, general character, personal data.